

VERDIENMODELLEN VOOR STADSLANDBOUW

Stadslandbouw is op de stad gerichte landbouw, soms in de stad, soms in de buurt van de stad. Het biedt stedelingen vers voedsel en activiteiten in combinatie met een aantrekkelijke leefomgeving en ondernemers een afzetmarktmarkt voor vers voedsel en gerelateerde diensten in interactie met de stedeling. Daarbij zijn meerdere strategieën mogelijk. TEKST & BEELD JAN WILLEM VAN DER SCHANS (M.M.V. MARCEL VIJN)

Stadslandbouw is ‘hot’. Steeds meer bedrijven aan de rand van de stad willen zich gaan richten op de kansen die de stad hen biedt. Wil zo’n bedrijf daarmee succesvol zijn dan moet aan de activiteit wel een verdienmodel aan ten grondslag liggen. Voor verdienmodellen voor stadslandbouw zijn een aantal strategieën, Wageningen UR heeft er vijf benoemd die het mogelijk maken voor een bedrijf om zich succesvol op de stad te richten. Deze vijf zijn: differentiatie, diversificatie, lage kosten, gedeeld eigenaarschap en beleving.

Ook stadslandbouw kent de druk om efficiënt te opereren

Een differentiatiestrategie is gebaseerd op onderscheid creëren ten opzichte van de gangbare ketens, de gewone supermarkt of het horecakanal. De belangrijkste manier waarop stadslandbouw zich onderscheid van gangbare voedselketens is de absolute transparantie ten

aanzien van de oorsprong, de plaats van productie en de omstandigheden waaronder wordt geproduceerd. Differentiatie naar oorsprong is een trend, als reactie op voedselveiligheidsschandalen en/of andere onduidelijkheden die het globale voedselsysteem vooralsnog kenmerken. Stadslandbouw kan zich qua product onderscheiden door andere rassen (*specialties*), vergeten groenten, etnische groenten en meer smaakvolle (maar moeilijker over lange afstanden te transporteren) variëteiten. Je kunt ook denken aan kwetsbare bladgewassen zoals babyleafs, kiemgewassen (cressen) of kruiden. Stadslandbouw kan zich onderscheiden door het seizoensgebonden karakter van het aanbod te benadrukken (i.t.t. jaarrond uniformiteit). Denk aan het organiseren van oogstfeesten, workshops waar het overschot aan productie wordt verwerkt. Maar juist ook door de keuze van seizoen verlengende gewassen en teelwijzen.

‘Typische stedelijke functies van stadslandbouw zijn het voorkomen van hittestress en het bufferen van waterpieken.’

Een diversificatiestrategie is erop gericht om, naast voedselproductie, ook andere functies aan te bieden en daarvoor ook betaald te krijgen: kinderopvang, educatie, streekproducten, zorg, recreatie, natuur en landschap. Naast deze meer op de business-to-consumer markt gerichte activiteiten kun je ook denken aan business-to-business activiteiten, denk aan loonwerk, energieproductie (uit stedelijk groen afval), kringloop-sluiting (compostering, insectenteelt op keukenafval, maar ook een timmerwerkplaats die gebruik maakt van sloophout, etc.), en evenementen en diensten gericht op de business-to-businessmarkt (bedrijfsuitjes, trainingen, productpresentaties, etc.). Typische stedelijke functies van stadslandbouw zijn het voorkomen van hittestress (*heat island effect*) en het bufferen van waterpieken. Een bijzondere functie die stadslandbouw kan hebben is het weer op gang brengen van een proces van project- of gebiedsontwikkeling (*place making*).

De lage kostenstrategie gaat in de Nederlandse land- en tuinbouw normaal gesproken uit van schaalvergroting en kostprijsverlaging. Dit is een bedrijfsontwikkeling waar evenwel geen of nauwelijks ruimte voor is in een stedelijke context. Ook stadslandbouw kent de druk om efficiënt te opereren, juist omdat het pretendeert vers en duurzaam voedsel voor een breed publiek beschikbaar te maken. Hoe kan stadslandbouw deze lage kostenstrategie toch realiseren? Door gebruik te maken van stedelijke hulpbronnen die momenteel niet of onderbenut worden. Te denken valt hierbij aan braakliggende gronden en leegstaande gebouwen, stedelijk organisch afval als compost, overtollig hemelwater, restwarmte en het recyclen van materiaal (tweede handskas, opengesneden jerrycans, afgedankte keukens, etc.). Maar ook kan gebruik worden gemaakt van de inzet van bijvoorbeeld mensen met een achterstand op de arbeidsmarkt en vrijwilligers, vormen van arbeid die niet veel kosten maar wel veel kunnen bijdragen.

De vierde strategie is gedeeld eigenaarschap. Het gangbare landbouwsysteem is voor velen ongrijpbaar en ondoorzichtig geworden. Stadslandbouw biedt de mogelijkheid burgers weer grip te geven op hun voedselvoorziening en weer inzichtelijk te maken waar het voedsel vandaan komt. Op vergelijkbare wijze hebben stedelingen de greep op de openbare ruimte verloren, en kan stadslandbouw een manier zijn om die weer terug te winnen. Stadslandbouw herintroduceert het gevoel van eigenaarschap, soms letterlijk wanneer burgers (via crowdfunding) mede-eigenaar worden van het bedrijf. Dit gevoel van eigenaarschap is waarschijnlijk het sterkst indien mensen zelf ook daadwerkelijk meewerken. Maar het kan door de stadsboer (die in feite het meeste werk doet) ook worden gecultiveerd voor die mensen die geen of weinig tijd hebben om mee te werken, maar zich wel verbonden voelen met het initiatief.

Tenslotte: beleving. Deze strategie is onder andere gebaseerd op het inzicht dat met het bieden van aansprekende ervaringen meer waarde wordt toegevoegd dan met het leveren van louter producten (de ervaringseconomie). Juist stadsboeren zijn in staat vanwege de ultra korte afstand tussen boerderij en stedelijke doelgroepen unieke ervaringen te bieden. Hierbij gaat het om belevenissen die een blijvende indruk achterlaten zoals aanwezig zijn bij de geboorte van een kalfje, het zelf slachten van kippen, de rust, ruimte en de seizoenen beleven, schilderen, muziek maken, meditatie en dergelijke. Dit biedt meer waarde dan alleen de producten die stadslandbouw levert.

In de praktijk zien we dat initiatieven vaak elementen van verschillende strategieën met elkaar combineren, zo wordt er bijvoorbeeld met vrijwilligers en zorgcliënten een onderscheiden productaanbod gerealiseerd voor consumenten. Juist het vinden van combinaties die meerwaarde opleveren is wat een goed draaiend stadslandbouwinitiatief onderscheid van een minder goed draaiend initiatief. Zo is het leveren van speciale groenten aan toprestaurants iets wat meestal niet (volledig) aan zorgcliënten wordt overgelaten, betaalde arbeid speelt hier een grotere rol. Maar zorgcliënten kunnen weer wel groentetassen klaarmaken voor eindgebruikers, waarbij alle ingrediënten voor de maaltijd inclusief het recept handig in één tas aangeboden worden.

Jan Willem van der Schans werkt bij LEI Wageningen UR, Marcel Vijn is verbonden aan PPO Wageningen UR.

Op www.wageningenur.nl/stadslandbouw staat een korte animatie over de genoemde verdienmodellen. Daar is ook een uitgebreidere versie van dit artikel te vinden.

Meer informatie: www.vanbergenkolpa.nl/nl/313_greendea_stadslandbouw.html en www.pauldegraaf.eu/downloads/RvSL/RvSL_PdeGraafO&O-2011.pdf